

George P. Kefalas (1883-1957). The first professor of Oral Surgery at the Dental School University of Athens

J. Vrotsos¹, Ph. Madianos²

George P. Kefalas was the first professor of Oral Surgery at the University of Athens Dental School. He was appointed professor of Radiology and Exodontia in 1930 and remained at this position for over two decades. In this period of time he gave a number of lectures and clinical training to the dental students on various scientific fields as the Oral Surgery, the Exodontia, the Radiology and Radiographic Techniques, Oral and Dental Anesthesiology and Oral Diagnosis. In order to offer to his students the highest level of training he collaborated with the famous Professor of Human Anatomy G. Sklavounos and together they achieved an efficient combination of theoretical lectures with laboratory exercise on cadavers, especially for the administration of block Anesthesia. He was a remarkable productive writer and he published several monographs on Dental Radiology and Anesthesiology. He published a very well written and documented text book on Oral Surgery that academically lasted for about two decades. He died on 1957 and left positive memories to the Academic Community.

Key words: G.P.Kefalas, Oral surgery, University of Athens Dental School

Odontostomatological Progress 2019, 73 (3): 374-392

1. DDS, Dr.Dent FICD
2. DDS, PhD

Department of Periodontology, School of Dentistry, National and Kapodistrian University of Athens,
2 Thivon Str., Goudi, 115 27 Athens

Γεώργιος Π. Κεφαλάς (1883-1957). Ο Πρώτος Καθηγητής Χειρουργικής του Στόματος στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ι. Βρότσος¹, Φ. Μαδιανός²

Ο Γ.Π. Κεφαλάς υπήρξε ο πρώτος Καθηγητής της Χειρουργικής του Στόματος στο Οδοντιατρικό Σχολείο. Εξελέγη Καθηγητής της Ακτινογραφίας και Εξακτικής το 1930. Η έδρα την οποία ανέλαβε με δική του πρωτοβουλία μετονομάστηκε σε έδρα Χειρουργικής Στόματος για να μετονομαστεί πάλι σε έδρα Εξακτικής και Ακτινογραφίας. Περιεχόμενο της διδασκαλίας του ήταν η Χειρουργική του Στόματος, αυτό που σήμερα λέμε Γναθοχειρουργική, η Εξακτική ή Ακτινολογία του Στόματος, η Διαγνωστική και η Αναισθησία. Αξίζει να σημειωθεί ότι για την καλύτερη εκπαίδευση και άσκηση των φοιτητών στην Αναισθησία συνεδίασε το θεωρητικό και κλινικό μέρος με άσκηση επί πτωμάτων σε συνεργασία με τον κορυφαίο ανατόμο Γ. Σκλαβούνο. Ο Γ.Π.Κεφαλάς δίδαξε για πάνω από δύο δεκαετίες και συνέγραψε σύγγραμμα με τίτλο: «Χειρουργική Στόματος», το οποίο ήταν απολύτως επαρκές για την εποχή του. Ακόμα, συνέγραψε μονογραφίες με θέματα ακτινολογικά. Είχε ευχέρεια στο γράψιμο και διεκρίνετο για την ευρυμάθεια και τη γλωσσομάθειά του. Η θητεία του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών μπορεί να θεωρηθεί καρποφόρος και παραγωγική, αν και στα τελευταία του χρόνια «εγκλωβίστηκε» σε ορισμένες απόψεις ξεπερασμένες ακόμα και για την εποχή του.

Λέξεις ευρετηρίου: Γ.Π. Κεφαλάς, Ιστορία Οδοντιατρικής, Χειρουργική Στόματος, Οδοντιατρικό Σχολείο Πανεπιστημίου Αθηνών

Odontostomatological Progress 2019, 73 (3): 374-392

1. Καθηγητής, Διευθυντής Κλινικής Περιοδοντολογίας ΕΚΠΑ, Επιστημονικός Εκδότης περιοδικού «Οδοντοστοματολογική Πρόοδος».
2. Καθηγητής Περιοδοντολογίας ΕΚΠΑ

Κλινική Περιοδοντολογίας, Οδοντιατρική Σχολή Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Θηβών 2, Γουδή, 115 27 Αθήνα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Γεώργιος Κεφαλάς υπήρξε μια ιδιαίτερη προσωπικότητα στην Ιστορία του Οδοντιατρικού Σχολείου (Οδοντιατρικό Σχολείο). Τον αναφέρουμε ως Καθηγητή της Χειρουργικής του Στόματος αλλά τυπικά ο τίτλος της Έδρας την οποία κατείχε ήταν «Εξακτικής και Ακτινογραφίας». Η Έδρα αυτή ποτέ δεν ονομάστηκε «Χειρουργική του Στόματος», αν και αυτό ήταν το ουσιαστικό περιεχόμενό της. Η έδρα αυτή ονομάστηκε αργότερα «Οδοντογναθικής Χειρουργικής και Ακτινοδιαγνωστικής» (περίοδος Καθ. Θ. Μαυρογορδάτου) και αργότερα χωρίστηκε σε «Γναθοχειρουργική» και σε «Εξακτική και Ακτινοδιαγνωστική» (περίοδος Καθηγητών Γ.Ν. Παπαντωνόπουλου και Στ. Μαυράκη, αντίστοιχα) για να επανενωθούν σε Γναθοπροσωπική Χειρουργική (περίοδος Καθ. Χρ. Μάρτη) με παραχώρηση της Ακτινοδιαγνωστικής (Ακτινολογίας και Διαγνωστικής) στην νεοϊδρυθείσα Κλινική Διαγνωστικής ως Τμήμα της Στοματολογίας (Καθ. Α. Αγγελόπουλος) και, τέλος, να καταστεί ανεξάρτητη κλινική / εργαστήριο «Διαγνωστικής και Ακτινολογίας» (περίοδος Καθηγητών Ν. Σπυρόπουλου και Κ. Τσιχλάκη).

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Παρά την εμπειριστατωμένη και προσεκτική έρευνα στο Ιστορικό Αρχείο του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών δεν κατέστη εφικτό να βρούμε στοιχεία του βιογραφικού του Γ. Κεφαλά. Δεν μπορέσαμε ούτε να προσεγγίσουμε το βιογραφικό το οποίο σίγουρα και υποχρεωτικά θα είχε υποβάλλει προκειμένου να κριθεί ως Καθηγητής. Βέβαια, εκείνα τα χρόνια δεν υπήρχε η υποχρέωση κατάθεσης βιογραφικού όπως είναι σήμερα. Συνήθως τα βιογραφικά στοιχεία όπως και τα δημοσιεύματα επισυνάπτοντο στην αίτηση

(ιδέ ανάλογη περίπτωση στην υποψηφιότητα Στ. Σπεράντσα). Το βέβαιον είναι ότι για να εκλεγεί Καθηγητής έπρεπε να διέθετε πτυχίο Ιατρικής, Διδακτορικό Ιατρικής, και πτυχίο Οδοντιατρικής.

Επτανήσιος στην καταγωγή και με καταγωγή από επιφανή οικογένεια Κεφαλλήνων, γεννήθηκε στο Αργοστόλι το 1883. Κατά περίεργη συγκυρία καμία από τις εγκυκλοπαίδειες ή τα βιογραφικά λεξικά τα οποία ερευνήσαμε δεν αναφέρουν τίποτε για τον Γεώργιο Π. Κεφαλά. Από τα Αρχεία της Ιατρικής Σχολής φαίνεται ότι κατέστη πτυχιούχος το 1918, αναγορευθείς διδάκτωρ. Υπενθυμίζουμε ότι την περίοδο εκείνη κάθε πτυχιούχος καθίστατο αυτομάτως διδάκτωρ της Σχολής από την οποία αποφοίτησε. Αυτό άλλαξε με τη μεταρρύθμιση του 1922. Από το Οδοντιατρικό Σχολείο απεφοίτησε στις 28-10-1926 (εικ. 1).

Στις νεκρολογίες που δημοσιεύθηκαν στην Οδοντοστοματολογική Πρόοδο και στα Ελληνικά Στοματολογικά Χρονικά από τους Ι. Ζούκο και Κ.Γ.(;) (εικ. 2,3) αναφέρουν ότι μετέβη για μετεκπαίδευση σε θέματα Ιατρικής και Οδοντιατρικής στη Γερμανία, την Ιταλία και τη Γαλλία. Δεν παρέχουν όμως περαιτέρω πληροφορίες ούτε για τη χρονική περίοδο, ούτε για τη διάρκεια παραμονής ούτε συγκεκριμένα για πόλεις και αντικείμενο μετεκπαίδευσης. Πάντως, από τα μέσα της δεκαετίας του '20 τον βρίσκουμε εγκατεστημένο στην Αθήνα να ασκεί την Οδοντιατρική.

Κατά ανάλογο τρόπο δεν έχουμε και πληροφορίες για τη στρατιωτική του θητεία και δράση, παρά την Εθνική Πανστρατιά στη Μ. Ασία την περίοδο 1919-1922. Εάν όντως ισχύει αυτό, δηλαδή η μη εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας, ίσως να αληθεύει η άποψη ότι έπασχε από σοβαρή πάθηση κατά τον έναν οφθαλμό, γεγονός που επαναλαμβάνουμε, εάν αληθεύει, εξηγεί και μία ιδιαίτερα «δύσκολη» συμπεριφορά και μερικές φορές τον «περίεργο

χαρακτήρα του».

Η παρουσία του στο Οδοντιατρικό Σχολείο γενικά χαρακτηρίστηκε από δραστηριότητα και συμμετοχή σε όλες τις εκδηλώσεις. Δίδαξε τη Χειρουργική του Στόματος, μεγάλο μέρος της Στοματολογίας, ειδικά μετά την αφυπηρέτηση του Λυκ. Κόκκορη, δίδαξε βεβαίως την Εξακτική, η οποία ήταν και το βασικό περιεχόμενο της έδρας του. Δίδαξε ακόμα την Αναισθησιολογία του Στόματος (Αναισθησία [!!] sic), την Ακτινολογία του Στόματος (ακτινογραφία [!!] sic) και τέλος την Ακτινοδιαγνωστική.

Αναφορικά με τη Χειρουργική του Στόματος δεν φαίνεται από πουθενά να έκανε τη χειρουργική σε νοσοκομειακό επίπεδο ούτε καν στην Αστυκλινική ή στην Πολυκλινική των αδελφών Αλιβιζάτων η οποία είχε σχετικά εύκολη πρόσβαση. Μικρής κλίμακας χειρουργικές επεμβάσεις εγίνοντο στο «χειρουργείο» του Οδοντιατρικό Σχολείο Αυτό οφείλεται ίσως στο γεγονός ότι τη Γενική Χειρουργική edίδασκαν στους φοιτητές της Οδοντιατρικής κορυφαίες φυσιογνωμίες χειρουργών, όπως ο Μαρίνος Γερουλάνος, ο Ν. Αλιβιζάτος και ο Πέτρος Κόκκαλης. Ακόμα, είναι πιθανό να ανελάμβαναν περιπτώσεις και οι Καθηγηταί Ω.Ρ.Α. Δημητριάδης και Χρυσικός. Από όλους τους Καθηγητάς της Ιατρικής αυτός που φαίνεται ότι είχε τη μεγαλύτερη κλίση αλλά και ενασχόληση με τη Χειρουργική του Στόματος ήταν ο Πέτρος Κόκκαλης. Ένας πράγματι αξιόλογος και πολυτάλαντος χειρουργός που οι επιλογές του –πολιτικές και κοινωνικές– τον έθεσαν δυστυχώς πρόωρα εκτός Πανεπιστημίου. Περί αυτού σε προσεχές δημοσίευμα.

Από πλευράς διδασκαλίας της Εξακτικής edίδε –και πολύ ορθώς– ιδιαίτερα σημασία στη χρήση των μοχλών, είχε δε εξοπλίσει το «χειρουργείο» με όλη τη σειρά μοχλών της Aescularp Γερμανίας. Ο ίδιος ο Γ.Κ υποστηρίζει ότι σχεδίασε έναν τύπο ευθέος μοχλού τον

οποίο η Aescularp δέχθηκε να τον κατασκευάσει και να θέσει στη διάθεση των οδοντιάτρων με όνομα «Kerhalas». Εάν εν τέλει αυτό έγινε, είναι άγνωστον και ασαφές. Τις παραδόσεις της Εξακτικής έκανε κάθε Τετάρτη και Πέμπτη 8-9 π.μ. Ενώ τις ασκήσεις (;) Τρίτη-Πέμπτη-Παρασκευή 12-1 μ.μ.(εικ.4,5).

Σχετικά με την Αναισθησιολογία πίστευε στη διδασκαλία της Στελεχιαίας Αναισθησίας, που βέβαια ήταν μια πολύ σωστή ενέργεια για την εποχή. Μάλιστα, προκειμένου να καταστεί σαφέστερα η όλη διαδικασία, σε συνεργασία με τον Καθηγητή της Ανατομικής Γ. Σκλαβούνου έκαναν εργαστηριακές επιδείξεις επί πτωμάτων. Την όλη διαδικασία αναφέρει, αναλύει και περιγράφει ο ίδιος (εικ.6). Ο Γεώργιος Σκλαβούνος ήταν αποδεδειγμένα φίλος του Οδοντιατρικού Σχολείου και δέχτηκε μετά χαράς αυτή τη συνδιδασκαλία, η οποία ήταν ιδιαίτερα επωφελής για τους αυριανούς οδοντιάτρους. Ενώ όμως ο Γ.Κ ήταν ανοιχτόμυαλος σε τέτοιους νεωτερισμούς, το μυαλό του «κλείδωνε» σε μερικές ακατανόητες απόψεις και πεποιθήσεις, όπως, λ.χ., τη διενέργεια στελεχιαίας του κ. φατνιακού νεύρου με τις «θηριώδεις» βελόνες luer και pranz, οι οποίες με τις σημερινές συνθήκες θα ήταν ενδείξεις εφαρμογής σε ελέφαντες!!! Αυτός ήταν και ο λόγος που οι φοιτητές και στη συνέχεια οι οδοντίατροι «φοβόντουσαν» τη στελεχιαία του κ. φατνιακού. Κατέφευγαν δε στη λύση των πολλαπλών εμποτίσεων, με αποτέλεσμα να χορηγούν υπερβολικές δόσεις αναισθητικού, με την εμφάνιση πολύ συχνών επιπλοκών, όπως λιποθυμικές καταστάσεις του ασθενούς και ενίοτε αυτού τούτου του οδοντιάτρου !!!

Ο ίδιος ο Γ.Κ αναφέρει ότι προσπάθησε να οργανώσει «Ερευνητικόν» Εργαστήριο στο Οδοντιατρικό Σχολείο δανειζόμενος από το Εργαστήριο της Ανατομικής, με την άδεια του Γ. Σκλαβούνου, μικροτόμο και άλλα τινά εργαλεία υπό την επίβλεψη του τότε Επιμελητού και

αργότερα Καθηγητού Γ. Αποστολάκη. Εάν εν τέλει το Εργαστήριο αυτό έγινε είναι άγνωστο. Τουλάχιστον όχι καταγεγραμμένο. Το σίγουρο πάντως είναι ότι στην οδοντιατρική βιβλιογραφία δεν φαίνεται να έχει δημοσιευθεί κάποια ερευνητική μελέτη προερχόμενη από το αυτό το «Ερευνητικό Εργαστήριο».

Στον χώρο της Ακτινολογίας Στόματος (Ακτινογραφίας) φαίνεται ότι είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Είναι σίγουρο και καταγεγραμμένο ότι επί δικής του θητείας τοποθετήθηκε (εγκαταστάθηκε) ακτινογραφικό μηχάνημα στο Οδοντιατρικό Σχολείο. Το μηχάνημα αυτό ήταν σπουδαίο και πανάκριβο για την εποχή του γι' αυτό και το χειρίζοντο μόνον οι βοηθοί και οι υποβοηθοί. Ας υπενθυμίσουμε εδώ ότι εκείνη την εποχή ακτινολογικά μηχανήματα είχαν ελάχιστοι οδοντίατροι, γι' αυτό άλλωστε και το ανέφεραν στα μπιλιέτα τους (carts visits) «Πτχ. Πανεπιστημίου Αθηνών και ακτίνες Χ...».

Η αγάπη του Γ.Κ για την Ακτινολογία τον ώθησε σε ορισμένες περιεργες πάλι απόψεις για τη χρήση διαθερμιών, υπεριωδών ακτίνων, ηλεκτρικής θεραπευτικής, οι οποίες ως τεχνικές είχαν ήδη από εκείνη την εποχή ξεπεραστεί. Το περίεργο είναι ότι ο Γ.Κ όχι μόνον τις πίστευε αλλά έγραψε γι' αυτές πολυσέλιδες εμπειριστατωμένες και καλογραμμένες μονογραφίες οι οποίες δυστυχώς αφορούσαν στο απόλυτο τίποτε. Βρίσκει κανείς στις μονογραφίες αυτές απίστευτες ακόμη και για εκείνη την εποχή απόψεις όπως η θεραπεία «παροδοντίτιδος» με διαθερμία!!!

Η έντονη κλίση του προς τη φυσική των ακτίνων Χ, κλπ., φαίνεται ότι κληροδοτήθηκε στον διάδοχό του Στυλιανό Μαυράκη, ο οποίος σε συγγραφή του για την Οδοντιατρική Ακτινολογία αφιερώνει -και για να ακριβολογήσουμε «αναλώνει» το μεγαλύτερο μέρος ενός ούτως ή άλλως «δύσπεπτου» βιβλίου στη φυσική των ακτίνων, σε ηλεκτρόνια και ουδε-

τερόνια τα οποία βεβαίως καθόλου δεν ενδιέφεραν τον φοιτητή της περιόδου 70'-80', όπου εν τέλει εχάνετο η ουσία του μαθήματος δηλαδή η τεχνική λήψης των ακτινογραφημάτων και η διαγνωστική μελέτη τους. Την ίδια εποχή προπτυχιακοί φοιτητές του φημισμένου Πανεπιστημίου Tufts της Βοστώνης εμελετούν την Ακτινοτεχνική από ένα ολιγοσέλιδο αλλά εξαιρετικά κατατοπιστικό εγχειρίδιο (manual) της Εταιρείας KODAK, απ' όπου ελάμβανον τας απαραίτητους γνώσεις γρήγορα, με σαφήνεια και ακρίβεια (Εικ.7,8,9).

Το περίεργο με τον Γ.Κ. είναι ότι παρά το γεγονός ότι αγαπούσε την Ακτινολογία (Ακτινογραφία) του Στόματος, και παρά το γεγονός ότι δημοσίευσε πολλές μονογραφίες, μερικές μάλιστα πολυσέλιδες, με θέματα σχετικά με την Ακτινολογία, όπως π.χ. η φυσική των ακτίνων, δεν έγραψε έστω μία ολιγοσέλιδη πραγματεία για την Ακτινολογία του Στόματος που τόσο είχε ανάγκη τότε ο φοιτητής και αργότερα ο οδοντίατρος.

Όπως ο ίδιος ο Γ.Κ. αναφέρει, το πρώτο μηχάνημα «Στοματολογικής-Ακτινογραφίας» εγκαταστάθηκε στο Οδοντιατρικό Σχολείο μετά την εκλογή του ως Καθηγητού. Σε σχετικό μελέτημά του δίδει αρκετά και χρήσιμους πληροφορίες σχετικώς με την τότε κρατούσα κατάσταση εις την Ακτινολογία του Στόματος. Υποστηρίζει ότι πρώτο μηχάνημα Οδοντικής Ακτινολογίας, ιταλικής κατασκευής, εγκαταστάθηκε στο ιατρείο του Σπυρ. Κουβά στην Κέρκυρα το 1910 (!!!) «Ατυχώς όμως ουδέποτε τούτο εξυπηρέτησε τη Στοματολογίαν. Ο ιδιόρρυθμος αυτού κάτοχος, καίτοι ηρέσκετο να πλουτίζει το ιατρείον του ελάχιστα ειργάσθη ως οδοντίατρος και ουδέποτε απετόλμησε να θίξει καν το εν λόγω μηχάνημα. Τούτο το μηχάνημα παρθένον πάσης οδοντιατρικής χρήσεως βραδύτερον κατά τον πόλεμον του 1912-13 εχρησιμοποιήθη εις το Νοσοκομείον Κέρκυρας διά τους τραυματίας. Τούτο βεβαίως ο διακεκρι-

μένος εκ Κερκύρας συνάδελφος κ. Χρ. Πάμπανος».¹⁹

Και πάλι ο Γ.Κ πιστώνει για την πρώτη εφαρμογή και χρήση Οδοντιατρικού Ακτινολογικού μηχανήματος τον Ε. Παπαντωνίου ο οποίος από του 1928-29 εργάζετο (συνεργάζετο) εις το ιατρείον του κορυφαίου τότε οδοντιάτρου Κρίκου στην Πλατεία Συντάγματος. Ο Ε. Παπαντωνίου γενόμενος ενωρίς Διδάσκαλος και Καθηγητής του Οδοντιατρικού Σχολείου υποστήριξε θερμά την εγκατάσταση αναλόγου μηχανήματος στο Οδοντιατρικό Σχολείο Υποστηρίζει ο Γ.Κ ότι λόγω υψηλού κόστους παρόλον ότι κατεβλήθησαν προσπάθειαι δεν κατέστη δυνατή η αγορά ακτινογραφικού μηχανήματος δια ευρεία χρήση υπό των φοιτητών, περιοριζομένων των φοιτητών μόνο εις θεωρητική κατάρτιση.

Το 1945 αναφέρει ότι είχαν εγκατασταθεί στην Αθήνα και λειτουργούσαν περίπου 30 μηχανήματα, αναφέρει δε και τις μάρκες ήτοι Ritter, Watson, Victor, Dens, Novadens, Sanitas, Metalix και Fisher (εικ. 8). Αναφέρει δε ότι εκτός από την Αθήνα είχαν αποκτήσει οδοντιατρικά ακτινολογικά μηχανήματα ο Πειραιάς, η Θεσσαλονίκη, η Πάτρα και η Λαμία.

Το Εναρκτήριο μάθημά του το έκανε όχι στη Μεγάλη Αίθουσα Τελετών του Πανεπιστημίου Αθηνών αλλά «εν τη Αιθούση των Παραδόσεων του Οδοντιατρικού Σχολείου». Γιατί αυτό; Διότι οι Καθηγητές της «Προστάτιδος Ιατρικής Σχολής δεν εθεώρουν τους Καθηγητάς του Οδοντιατρικού Σχολείου ισότιμους». Να υπενθυμίσουμε εδώ και την αντίστοιχη περίπτωση του Καθ. Στ. Σπεράντσα, όπου όχι μόνον του αρνήθηκαν τη Μεγάλη Αίθουσα Τελετών αλλά και το σήμα με την Αθηνά που έφεραν στο πέτο του σακακιού οι άλλοι Καθηγητές. Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι κατά το Εναρκτήριο Μάθημά του αφιέρωσε ικανό χρόνο στο να τονίσει στους φοιτητές «ότι όλως εξαιρετική προσοχή και φροντίδα θα καταβλη-

θεί περί της διαπλάσεως του ήθους αυτών» και ότι «θα βραβεύει τους επί χρηστώ ήθει και επιστημονική επιδόσει διακρινομένους».

Στη συνέχεια ανέφερε τη θεματολογία των μαθημάτων, όπου παρατηρούμε μερικούς όρους εντελώς ασυνήθεις ακόμα και για τη δεκαετία του '30, «εκσμίλευσις των γνάθων»(;;) «αποκοπή φατνιακής αποφύσεως» (;;;), κ.ά. Σχετικά με την ακτινογραφία αναφέρει ότι εδίδετο ιδιαίτερη έμφαση στα περί «ηλεκτρισμού», «της ακτινοθεραπείας», «περί της φύσεως των ακτίνων X».

Όσον αφορά στην εκπαιδευτικά πολύ ορθή άποψή του σχετικά με την άσκηση των φοιτητών σε θέματα Αναισθησιολογίας και Χειρουργικής επί πτωμάτων, φαίνεται ότι τα αποτελέσματα ήταν λαμπρά. Το υπογραμμίζει και ο ίδιος γράφοντας ότι και απλή σύγκριση φοιτητών που έκαναν άσκηση ήταν συντριπτικά υπέρ των πρώτων. Η διάρκεια αυτής της εργαστηριακής επί πτωμάτων άσκησης ήτο διάρκειας ενός μηνός και έλαβε άριστες κριτικές από τον τότε ιατρικό Τύπο. Για ποιο λόγο η ευστοχος αυτή εκπαιδευτική δραστηριότης σταμάτησε δεν είναι γνωστό. Ίσως η αποχώρηση (αφυπηρέτηση) του Καθ. Γ. Σκλαβούνου, ίσως η έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Κατοχή, η περιπετειώδης ανάληψη του Εργ. Ανατομικής από τον Γ. Αποστολάκη, ή ακόμα και η κάποια ηλικία που άρχισε να βαραίνει τον Γ.Κ. Πάντως, μετά το 1939 δε φαίνεται πουθενά ότι η άσκησης Εξακτικής επί πτωμάτων συνεχίστηκε (εικ.10-12).

Ο ίδιος ο Γ.Κ. το 1931 εξέδωσε ως μονογραφία εκ 40 σελίδων την εκπαιδευτική του δραστηριότητα. Για τα έτη 1929-30 και 1930-31 μέσα από τις σελίδες αυτής της μονογραφίας παίρνουμε χρήσιμα στοιχεία σχετικά με το περιεχόμενο της Έδρας Εξακτικής και Ακτινογραφίας. Αναφέρει λοιπόν ότι δεν προεβλέπετο Έδρα Εξακτικής και Ακτινογραφίας στον Οργανισμό Ιδρύσεως του Οδοντιατρικού Σχολεί-

ου του 1911, αλλά και στην αναθεώρηση του 1921. Με τον νέο νόμο του Ιουλίου 1922 ορίστηκε ως ιδιαίτερο μάθημα «Η Ακτινογραφία και η Εξακτική» ιδρυομένης ομωνύμου Έδρας. Όμως η συγκεκριμένη Έδρα πληρώθηκε μόλις το 1930 με την εκλογή του Γ.Κ ως Καθηγητού (τακτικού);. Η εκλογή εγένετο την 21η Ιανουαρίου του 1930, τα δε μαθήματα ξεκίνησαν στις 3 Φεβρουαρίου (!!!)⁵⁻⁸

Από την πρώτη ημέρα της εκλογής του ο Γ.Κ –και ίσως και πριν από αυτή– προσεπάθησε να δώσει μεγαλύτερο εύρος στο περιεχόμενο, προτείνοντας τον τίτλο «Χειρουργική του Στόματος» αντί Εξακτικής, γράφει δε ο ίδιος ότι σε συνεδρία των Καθηγητών του Οδοντιατρικού Σχολείου στις 12 Ιουλίου του 1930 έγινε δεκτή η πρότασίς του για μετονομασία της Εξακτικής σε Χειρουργική Στόματος. Μάλιστα, τονίζει ότι απόφασις αυτή επικυρώθη διά Διατάγματος. Γενικά όμως η Έδρα εξακολουθούσε να γράφεται Εξακτικής και Ακτινογραφίας παρόλο που σε 2-3 προγράμματα σπουδών αναφέρεται η Χειρουργική του Στόματος ως μάθημα και όχι ως Έδρα.

Η δραστηριότητά του στο Οδοντιατρικό Σχολείο ήταν συνεχής και κατά περιόδους έντονη. Εκτός των μαθημάτων σε αυστηρά φοιτητικό ακροατήριο έδιδε διαλέξεις προς τους οδοντιάτρους όπως οι διαλέξεις του περί Στελεχιαίας Αναισθησίας, περί διαθερμίας, περί λυχνίας Sollux (1935-1936). Αυτές εγένοντο στο Εντευκτήριο(;) του Οδοντιατρικού Συλλόγου Αθηνών (εικ. 7,8).

Πολλές φορές ανελάμβανε την υποδοχή ξένων επισκεπτών του Οδοντιατρικού Σχολείου όπως λ.χ. του Dr. Dimitriadis του Πανεπιστημίου Minnesota ΗΠΑ. Πρέπει, ακόμα, να αναφέρουμε και τη διάθεσή του για συνεχή και διαρκή υποστήριξη των εθνικών θεμάτων. Ιδιαίτερα στήριζε και παρότρυνε τους Κυπρίους φοιτητάς, τους οποίους επαινούσε και διαρκώς τους έλεγε «εσείς οι Κύπριοι θα ξεπεράσετε

στους αγώνες σας και εμάς τους Επτανήσιους».⁹⁻¹¹

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ – Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

Ως άνθρωπος ο Γ.Κ. χαρακτηρίστηκε στις νεκρολογίες που δημοσιεύθηκαν ως «ακούραστος εργάτης, ηθικός, αξιοπρεπής και ευσυνείδητος στα καθήκοντά του ως πανεπιστημιακός διδάσκαλος». Ακόμα ότι είχε «ευρύτατη εγκυκλοπαιδική μόρφωση, ωμίλει με ευφράδειαν και έγραφεν ωραιότατα με τη μεγαλύτερα δυνατή ευχέρεια», και «ότι όσοι τον εγνώρισαν από κοντά δεν θα ξεχάσουν την ανωτερότητα της ψυχής του» και καταλήγουν: «Ευφυλόγος και χιουμορίστας ήτο αγαπητός και συμπαθής εις όλους». Ο Ι. Ζούκος στη νεκρολογία του Γ.Κ. την οποία εδημοσίευσε στο περιοδικό «Οδοντοστοματολογική Πρόοδος» πλειοδοτεί σε χαρακτηρισμούς. Γράφει «μία των διαπρεπεστέρων φυσιολογικών της Ελληνικής Οδοντιατρικής» και συνεχίζει: «Σεμνός, απέρिटτος, προσηνής, ευπροσήγορος, μειλίχιος, ευρυμαθής κατακτά αμέσως τον συνομιλητήν του» κλείνει δε ως εξής: «Εγκατέλειψε τη ματαιότητα του κόσμου η ψυχή ενός ευγενούς, ευσυνείδητου τέλειου ανθρώπου. Ας αγάλλεται η ψυχή του από της νέας θέσεως...».¹²⁻¹⁵

Είναι βέβαιον ότι post-mortem πάντα εκθειάζονταν τα θετικά κάθε μεταστάντος, με τα αρνητικά να ξεχνιούνται και πολύ ορθώς. Ας ενθυμηθούμε τις περιπτώσεις νεκρολογιών του Λ. Κόκκορη, του Ν. Παπαντωνόπουλου, κ.ά. Ειδικά νεκρολογίες γραμμένες από ανθρώπους ιδιαίτερα εκδηλωτικούς έως και στομφώδεις όπως οι Ιωάννης Ζούκος αυτό είναι αναμενόμενο. Άλλο όμως η νεκρολογία και άλλο η ιστορική αποτίμηση. Το γεγονός ότι έδωσε έμφαση στην Εξακτική ήταν ορθό. Διότι ο οδοντίατρος εκείνης της εποχής, για να μπορεί να στέκεται αξιοπρεπώς επιστημονικά, έπρεπε να είναι ικανός να προβεί σε εξαγωγή δοντιού,

ακόμη και σωφρονιστήρος, με ασφάλεια και χωρίς κάκωση ή ταλαιπωρία του ασθενούς. Αυτό απαιτούσε και προϋπέθετε θεωρητική κατάρτιση, εξάσκηση, καλή γνώση της τοπικής αναισθησιολογίας, πλήρη σειρά εργαλείων, κλπ. Πολύ ορθώς ο Γ.Κ. δίδασκε και υποστήριζε τη χρήση των μοχλών. Πολύ ορθώς δίδασκε και υποστήριζε την ικανότητα του οδοντιάτρου να προβεί στην εξαγωγή ρίζας ή ριζών. Πολύ σωστά, αν και σε δύσκολες οικονομικά περιόδους παρότρυνε τους νέους οδοντιάτρους να αποκτήσουν ακτινογραφικό μηχάνημα Οδοντιατρικής. Μάλιστα, έλεγε ότι, εφόσον η οικονομική δυνατότητα του νέου οδοντιάτρου δεν επαρκούσε, να αγοράζουν δυο-τρεις μαζί –συνεταιρικά– ένα μηχάνημα και να το χρησιμοποιούν εκ περιτροπής!!! Και αυτό δεν πρέπει να μας φαίνεται αστέιο. Ας αναλογιστούμε ότι μιλάμε για μια περίοδο πριν από 80-90 χρόνια πίσω. Εκεί όμως που μπέρδευε τα πράγματα και έμενε ανυποχώρητος ήταν η εμμονή του για τη Στελεχιαία Αναισθησία, όπου ηρνεύτο κάθε νεωτερισμό και έμενε εγκλωβισμένος στις απόψεις του Fischer. (Άραγε, μαθήτευσε ποτέ κοντά στ Fischer; Άγνωστον). Δεν θέλησε ο Γ.Κ. να ακούσει καν για τις απόψεις της Βοστώνης, και ιδιαίτερα των Jacobs και Morton για τη χορήγηση Στελεχιαίας Αναισθησίας με την απλή βελόνα της τοπικής αναισθησίας. Αυτό τον οδήγησε σε έντονη ρήξη με τον νεοφερμένο βοηθό του Α. Βρότσο, που πίστευε τις απόψεις του «Forsyth Infirmary for Children» όπου είχε μαθητεύσει. Αποτέλεσμα ήταν η παραίτηση του νέου συναδέλφου και η αντικατάστασή του από τον τελειόφοιτο τότε Στ. Μαυράκη. Έτος 1939. Ο Γ.Κ. συνέγραψε πολλές μονογραφίες, από όπου φαίνεται ότι ήξερε «καλά γράμματα» και ότι είχε ευχέρεια στον γραπτό λόγο. Άγνωστον για ποιο λόγο δεν έδωσε μια μονογραφία για την Ακτινολογία και Ακτινοδιαγνωστική, ενώ δημοσίευσε μονογραφίες για «Διαθερμίες»(!!!), «Θερμαντικές ακτίνες»(!!!),

«Υπεριώδεις ακτίνες»(!!!). Ίσως να είχε σκοπό να συνεχίσει τη συγγραφική του παραγωγή σε θέματα ακτινολογίας αλλά άγνωστο γιατί τη διέκοψε. Ίσως η παρεμβολή της δημοσίευσης της «Χειρουργικής του Στόματος» να τον απέσπασε από τα περαιτέρω συγγραφικά της Ακτινολογίας.¹⁶⁻²¹ (εικ. 12, 13,20).

«Η ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΤΟΥ ΣΤΟΜΑΤΟΣ»

Το σύγγραμμα αυτό του Γ.Κ. κυκλοφορήθηκε το 1947 και ήταν το πρώτο εν Ελλάδι που αναφερόταν και κάλυπτε διεξοδικά το συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο. Αναλυτική αξιολόγηση του έργου κάνει ο Θ. Καλοκασιδής στο περιοδικό το οποίο εξέδιδε, την «Οδοντιατρική Έρευνα». Γράφει, λοιπόν, «το σύγγραμμα αυτό είναι υψίστης συμβολής προσπάθεια δια την εξύψωση του κλάδου της Χειρουργικής του Στόματος και γενικότερον της Οδοντιατρικής Επιστήμης» και συνεχίζει «... χαιρετίζει με ανυπόκριτον ενθουσιασμόν την Έκδοση του Συγγράμματος του Γ.Κ. και συγχαίρει τούτον θερμά και εύχεται όπως βρεθούν συνεχισταί και μιμηταί». Το σύγγραμμα αυτό έχει έκταση 334 σελίδων και χωρίζεται σε τέσσερα μέρη. Το πρώτο αναφέρεται στις βασικές αρχές Γενικής Χειρουργικής, την Ασηψίαν και την Αντισηψίαν. Το δεύτερο καλύπτει τα θέματα της Αναισθησίας, με ιδιαίτερη έμφαση στη Στελεχιαία Αναισθησία. Το τρίτον αφορά στην Εξακτική και ιδίως στην Εξακτική των εγκλείστων και ημιεγκλείστων. Το τέταρτο και τελευταίο μέρος καλύπτει τα θέματα της μείζονος χειρουργικής, όπως κατάγματα των γνάθων, φατνιεκτομή, παραμορφώσεις των γνάθων, χειρουργικές παθήσεις των σιελογόνων αδένων και νεοπλάσματα των γνάθων. Η γλώσσα και ο τρόπος γραφής καθιστούν το βιβλίο εύληπτο και ευχάριστο στη μελέτη. Το περιεχόμενον ασφαλώς χρήσιμο, όταν όμως φθάνει στις «μεγάλες επεμβάσεις», είναι σαφές ότι

γράφει «εκ δευτέρας χειρός», χωρίς να έχει ο ίδιος την ανάλογη χειρουργική εμπειρία. Αυτό όμως δε μειώνει την αξία του συγγράμματος, μιας και ο φοιτητής και αυριανός οδοντίατρος αυτά για τα οποία κυρίως ενδιαφερόταν ήσαν η Αναισθησία και η Εξακτική. Το συγκεκριμένο σύγγραμμα έτυχε ευρείας αποδοχής, έκαμε δύο εκδόσεις και συνόδευσε τον φοιτητή του Οδοντιατρικού Σχολείου για δύο δεκαετίες²²⁻²⁴ (εικ. 16).

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΗΣ ΕΔΡΑΣ ΤΗΣ ΕΞΑΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΚΤΙΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

Το βοηθητικόν, διδακτικό προσωπικό της Εξακτικής και Ακτινογραφίας την περίοδο Καθηγεσίας του Γ.Κ αποτελείτο από Επιμελητή, Α' βοηθό, Βοηθούς και Υποβοηθούς.²⁵⁻²⁷

Αναφέρουμε τα ονόματα: Ευστ. Χριστοφοφάρης, Π. Γιαννούλης, Α. Βρότσος, Π. Πολυχρόνης, Α. Παπαδημητρίου, Χ. Βαρσαμής, Στ. Μαυράκης, Γ. Πέτρου, Κ.Ηλιάδης.

Για κάθε έναν από αυτούς θεωρούμε σκόπιμο να αναφέρουμε ολίγα τινά στοιχεία.

Α) ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΑΡΗΣ (1890-1967).

Γεννήθηκε στην Αγιάσο της Λέσβου το 1890. Μαθήτευσε στην ιδιαίτερα του πατρίδα, κι ύστερα ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του στη Ριζάρειο Εκκλησιαστική Σχολή. Η καλή του τύχη έδωσε ώστε να έχει Καθηγητή και Διευθυντή της Σχολής τον Νεκτάριο, που αργότερα αγιοποιήθηκε. Στη Ριζάρειο έμαθε «καλά γράμματα» και σε συνδυασμό με την αγάπη του για τη λογοτεχνία κατέστη ικανός στην ομιλία, στη διδασκαλία και στη συγγραφή. Ξεκίνησε τη σταδιοδρομία του ως δάσκαλος στο Μεσαγρό της Γέρας (εικ. 17-18).

Πήρε μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-13. Πολέμησε και στη Μικρά Ασία, όπου και τραυματίστηκε. Προήχθη πολλές φορές

ώστε να αποστρατευθεί εντέλει ως Έφεδρος Ταγματάρχης. Η πατρίδα τον τίμησε με πολλά παράσημα πολεμικής ανδρείας και πολεμικούς σταυρούς. Τα παράσημα αυτά έφερε πάντα με υπερηφάνεια και δικαίως.

Όταν απελύθη ήρθε στην Αθήνα, όπου με προτροπή του συγγενούς του Καθηγητή της Θεολογικής Σχολής Γρηγ. Παπαμιχαήλ ενεγράφη στο τότε Οδοντιατρικό Σχολείο, από το οποίο απεφοίτησε το 1925. Παρ' όλον ότι έλαβε το πτυχίον του σε μεγάλη ηλικία, αυτό δεν τον εμπόδισε να αναπτύξει αμέσως έντονη ακαδημαϊκή, συνδικαλιστική και επαγγελματική δραστηριότητα. Διορίστηκε βοηθός στο Εργαστήριο της Εξακτικής στη συνέχεια Α' βοηθός και κατόπιν Επιμελητής μέχρι το 1955. Στα χρόνια αυτά επετέλεσε τα καθήκοντά του με συνέπεια και ευθύνη. Συνέγραψε ένα «Εγχειρίδιο Εξακτικής» (εικ. 19) το 1927, το οποίον έγινε περιώλυμο ως το «βιβλιαράκι του Χριστοφοφάρη». Και όντως επρόκειτο για ένα ολιγοσέλιδο βιβλίο, όπου όμως με απόλυτη σαφήνεια περιγράφετο η εξακτική των δοντιών. Το «βιβλιαράκι» αυτό διαβάστηκε από δεκάδες σειρές οδοντιάτρων και αποτέλεσε μόνιμο και «αδιαπραγμάτευτο» βοήθημα των φοιτητών στις δεκαετίες του '20, του '30, του '40 και του '50.

Ανέπτυξε ιδιαίτερη συνδικαλιστική δραστηριότητα, εκλεγείς τρεις φορές Πρόεδρος του Πανελληνίου Οδοντιατρικού Συλλόγου (1938, 1946, 1951). Περί της συνδικαλιστικής του δράσης αναφέρεται εκτενώς ο Αιμ. Δημητριάδης.

Συνέγραψε ακόμα:

1. Ο οδούς ως εστία λοιμώξεως. Οδοντιατρική Επιθεώρησης 7, 1924.
2. Υγιεινή του στόματος εν τοις σχολείοις. Οδοντιατρική Επιθεώρηση 9, 1924.
3. Οξέα οδοντικά αποστήματα. Οδοντιατρική Επιθεώρηση 24, 1926.
4. Ο σωφρονιστήρ και αι εξ αυτού διαταραχαί. Οδοντιατρική Επιθεώρηση 5, 1927.

5. Η αιμορροφυλία και οι κίνδυνοι κατά της εξαγωγάς. Οδοντιατρική Επιθεώρηση 11, 1927, σ.318-320.
6. Αι κατά την οδοντοφυΐαν διαταραχαί. Οδοντιατρική Επιθεώρηση, 1929, σ.291.
7. Οδοντιατρικά αποστήματα. Οδοντιατρική Επιθεώρηση, 1934.
8. Λιποθυμία – Καταπληξία – Συγκοπή. Οδοντιατρική Έρευνα, 1944, τεύχ.7ον.
9. Η προστασία της Οδοντιατρικής εν Αγγλία και παρ' ημίν. Οδοντιατρική Έρευνα, 1946, σ.80.
10. Η ακτινογραφία ως βοηθός του οδοντιάτρου. Οδοντοστοματολογική Πρόοδος, 1948, σ.4 κ.ά.
11. Οι παρανόμως ασκούντες. Οδοντιατρική Έρευνα, 1946,^{28,29} (εικ.17-19).

Β) ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΒΡΟΤΣΟΣ (1906-1987).

Καταγόμενος εξ Αρκαδίας κατέστη πτυχιούχος της Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών το 1931, του Οδοντιατρικού Σχολείου το 1933, της Οδοντιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Tufts της Βοστώνης το 1935, του Forsyth Infirmary for Children της Βοστώνης το 1936. Εγένετο Διδάκτωρ της Ιατρικής το 1940, την περίοδο 1936 μέχρι και 1939 υπηρέτησε στην τότε Έδρα Εξακτικής και Ακτινογραφίας ως συνεργάτης, βοηθός και Α' βοηθός. Η συνεργασία του με τον Γ.Κ. δεν ευδοκίμησε για λόγους επιστημονικούς αλλά και προσωπικούς. Συνέχισε τη σταδιοδρομία του στη Χειρουργική Κλινική του «Αρεταίειου» και του «Ευαγγελισμού» υπό την καθοδήγηση του Καθ. Π. Κόκκαλη. Το 1955 έλαβε την ειδικότητα του Γενικού Χειρουργού από το Νοσοκομείο «Αρεταίειο» με Διευθυντή τον Καθηγητή Χ. Τούλ. Στο ίδιο νοσοκομείο ολοκλήρωσε την επί Υφηγεσία Διατριβή του εκλεγείς το 1965, πρώτος υφηγητής του νεοϊδρυθέντος Οδοντιατρικού Τμήματος της Ιατρικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

στο μάθημα της Οδοντογναθικής Χειρουργικής και Ακτινοδιαγνωστικής.

Ο Α.Β. συνέγραψε περί τις 30 εργασίες, από τις οποίες ξεχωρίζουν εκτός από τη Διδακτορική του Διατριβή «περί αγκυλώσεως της κροταφογναθικής διαρθρώσεως», με επίβλεψη του Π. Κόκκαλη, και η μονογραφία του «Οδοντογναθική Ακτινοδιαγνωστική», που εξέδωσε το 1965 και η οποία ήταν η πρώτη εν Ελλάδι στο είδος της. Ο Α.Β. δεν είχε ευτυχή πανεπιστημιακή πορεία, ησχολήθη όμως πολύ παραγωγικά με την ιδιωτική άσκηση της Οδοντιατρικής.^{10,31}

Από τις επιστημονικές εργασίες αναφέρουμε:

1. Η αγκύλωση της κροταφογναθικής διαρθρώσεως, Αθήνα 1940.
2. Οδοντογναθική Ακτινοδιαγνωστική, 1965.
3. Τα αδαμαντινώματα των γνάθων, 1965.

Γ) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ (1898-1977).

Γεννήθηκε στην Επαρχία Καλαβρύτων αλλά έζησε στην Πάτρα, από όπου ξεκίνησε και την επαγγελματική του σταδιοδρομία. Έλαβε το πτυχίον της Οδοντιατρικής από το Πανεπιστήμιο της Λειψίας το 1926. Ανηγορεύθη διδάκτωρ της Οδοντιατρικής από το ίδιο Πανεπιστήμιο το 1928. Παρέμεινε στη Γερμανία μέχρι το 1934, οπότε και επέστρεψε στην Ελλάδα. Υπηρέτησε στο Οδοντιατρικό Σχολείο από το 1935 μέχρι το 1960.

Έγινε Καθηγητής της Οδοντογναθικής Χειρουργικής και Ακτινοδιαγνωστικής στο νεοϊδρυθέν τότε Οδοντιατρικό Τμήμα της Ιατρικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Σημειωθήτο ότι ήταν ο πρώτος οδοντίατρος ο οποίος εξελέγη με τους τότε νέους νόμους Καθηγητής Οδοντιατρικής χωρίς πτυχίο Ιατρικής.

Συνέγραψε μερικές επιστημονικές εργασίες από τις οποίες αναφέρουμε:

1. Τα παυσώδυνα εν τη Οδοντιατρική, 1928.
2. Η σκοπιμότης του χαρακτηρισμού της εποουλίδος.
3. Συμβολή εις την μελέτη των ριζικών κύστεων.

Ανέπτυξε επιστημονική και συνδικαλιστική δράση. Ιδιαίτερα δε ως άριστος γνώστης της Γερμανικής, στο Ελληνο-Γερμανικό Επιστημονικό Σύλλογο.³²

Δ) ΠΑΥΛΟΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΗΣ

Πτυχιούχος της Ιατρικής Σχολής και του Οδοντιατρικού Σχολείου, υπηρέτησε ως βοηθός το διάστημα 1939-1948. Τον τράβηξε η επαγγελματική πλευρά της Οδοντιατρικής και υπήρξε ο πρώτος ο οποίος έκανε άσκηση της Οδοντιατρικής Ακτινολογίας, κάνοντας στο ιατρείο του στην οδό Θεμιστοκλέους 3 μόνο ενδοστοματικές ακτινογραφίες. Ασχολήθηκε ενεργά και με τον συνδικαλισμό εκλεγείς πολλές φορές στο Δ.Σ. του Οδοντιατρικού Συλλόγου Αθηνών αλλά και του ΠΟΣ.

Ε) ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΑΥΡΑΚΗΣ (1918-1992)

Τη θέση του παραιτηθέντος Α. Βρότσου κατέλαβε ο τελειόφοιτος τότε Στ. Μαυράκης. Στη θέση αυτή, από υποβοηθός, βοηθός, επιμελητής, Υφηγητής και στη συνέχεια Καθηγητής, ο Στ. Μαυράκης κάλυψε μια χρονική περίοδο σαράντα ετών, Πτυχιούχος του Οδοντιατρικού Σχολείου (1940), και της Ιατρικής Σχολής (1961) του Πανεπιστημίου Αθηνών, έγινε ένας από τους πρώτους υφηγητές. Έγινε Καθηγητής της Οδοντογναθικής Χειρουργικής και Ακτινοδιαγνωστικής από το 1968 μέχρι το 1980 (εικ. 20). Συνέγραψε δύο συγγράμματα, το ένα με τίτλο Οδοντογναθική Ακτινοδιαγνωστική και το άλλο με τίτλο Οδοντική Αναισθησία. Εκτός από αυτά συνέγραψε και πολλές μελέτες που δημοσιεύθηκαν κυρίως στον ελληνικό οδοντιατρικό Τύπο. Ήταν άνθρωπος αφοσιωμένος

στην Οδοντιατρική, αυστηρός και απαιτητικός. Δυστυχώς όμως έμεινε εγκλωβισμένος στις απόψεις του Καθηγητού και Δασκάλου του Γ. Κεφαλά και δεν μπόρεσε να παρακολουθήσει τις σύγχρονες εξελίξεις. (Αναλυτικά για τον Στ. Μαυράκη σε επόμενο δημοσίευσμά μας.)

Από τις άλλες εργασίες του αναφέρουμε:

1. Συμβολή εις την μελέτη των ακρορριζικών κύστεων. Διατριβή επί διδακτορία. Αθήνα, 1958.
2. Ανάπτυξις μεθόδου εκλεκτικής αγγειογραφίας της κάτω φατνιακής αρτηρίας επί ζώντων κυνών. Διατριβή επί υφηγεία. Αθήνα 1967³³.

ΣΤ) ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (1908-1996)

Γεννήθηκε στη Ραψάνη Λαρίσης. Απεφοίτησε από το Οδοντιατρικό Σχολείο και ήσκησε την Οδοντιατρική επί είκοσι περίπου έτη. Υπηρέτησε στο Εργαστήριο της Εξακτικής για αρκετό διάστημα. Σύντομα τον κέρδισε η επιχειρηματική δραστηριότητα και έγινε ένας από τους πιο επιτυχημένους εμπόρους οδοντιατρικών ειδών. Το 1946, υπό την ηγεσία του Ε. Παπαντωνίου και με τη συνεργασία άλλων συναδέλφων, ίδρυσε την Εταιρεία Οδοντοστοματολογικής Ερεύνης, η οποία εξέδωσε και εκδίδει έκτοτε το περιοδικό «Οδοντοστοματολογική Πρόοδος». Η επιρροή του στην Οδοντιατρική ήταν θετική για το οδοντιατρικό κοινό.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ Γ. ΚΕΦΑΛΑ

1. Η υγιεινή του στόματος. Αθήνα Α' έκδ. 1911, Β' έκδ. 1913. Εκδ. Φώσκολος & ΣΙΑ.
2. Η εν τη Οδοντιατρική ακτινογραφία και ηλεκτροθεραπεία (συν. Α. Θρούβαλα). Αθήνα 1927.
3. Οδοντικά ανωμαλίας. Αθήνα 1927. Τύποις «Φοίνικος» σ.σ.61.

4. Επί δύο περιπτώσεων εκτεταμένης οδοντικής ενδείας. Πρακ. Ιατρ. Ετ. 1928, σ.448-462.
5. Περί Εργαστηρίου Οδοντιατρικών Ερευνών. Οδοντιατρική Ηχώ, Τόμος Α' αρ.19, 1929.
6. Τροποποιήσις της διά του χλωριούχου αιθυλίου τοπικής αναισθησίας κατά τας εν των στόματι επεμβάσεις. Χωρίς χρονολογία (1929;;;).
7. Cérhalas G. Sur deux cas de déficience dentaire étendue. Ed 1929.
8. Περί της ακτινογραφίας εν τη Οδοντιατρική. Οδοντιατρική Επιθεώρησις Τεύχ. 4, 1930.
9. Η συμβολή της προσθετικής κατά την εξαγωγήν του τρίτου γομφίου κάτω γνάθου. Οδοντιατρική Επιθεώρησις, 1930, σ. 233 κ.ά.
10. Η ακτινογραφία και η εξακτική εν τω Οδοντιατρικώ Σχολείω (Ετη 1929-30, 1930-31). Αθήναι 1931, σ.σ. 40.
11. Contribution de la prothèse a l' extraction de la troisieme molaire de la machoire inferieure. Proven Dent 17, 1931.
12. Über zweijälle von ausgedehntem Zahnmangel Zähn. Rundsc 14, 1931.
13. Η χρησιμότης της Οδοντοακτινογραφίας εις την Παθολογίαν και εις την Χειρουργικήν του στόματος. Ιατρικά Χρονικά 1935, Τόμος 8ος, τεύχ.10ο.
14. Υπεριώδεις Ακτίνες εν τη Στοματολογία. Εν Αθήναις Τύποις «Πυρσού» 1936, σσ. 84.
15. Περί της εξαιρέσεως των εγκλείστων κυνοδόντων της άνω γνάθου. Περιοδ. «Ασκληπιός» Νοέμβρ.1938, Αρ.11 και Αυτοτελώς. Αθήναι 1939.
16. Αι θερμαντικά ακτίνες εν τη στοματολογία. Αθήνα, 1940. Εκδ. Ι.Αλευρόπουλος.
17. Η οπισθοβολβική νευρίτις και οι οδόντες. Οδοντιατρική Επιθεώρησις, 1940, Έτος ΙΖ' αριθ.6.
18. Η διαθερμία εν τη Στοματολογία. Εκδ. Ι.Αλευρόπουλος. Εν Αθήναις 1940.
19. Η οδοντογναθική ακτινοδιαγνωστική εις την Ελλάδα. Οδοντιατρική Έρευνα 1945, τεύχ.23ον, σ.521-527.
20. Αι μεταφράσεις εις την στοματολογίαν. Οδοντιατρική Έρευνα, 1946, σ.819-820.
21. Η θραύσις της βελόνης κατά την ενδοστοματική στελεχιαίαν αναισθησίαν του κάτω φατνιακού νεύρου. Οδοντιατρική Έρευνα, 1946, Τεύχ.35.
22. Ο Ν. Παπαντωνόπουλος ως Καθηγητής. Οδοντιατρική Έρευνα, 1947.
23. Χειρουργική του στόματος. Αθήναι 1947.
24. Υγιεινή του στόματος και σχετικά με την καθόλου υγεία. Οδοντοστοματολογική Πρόοδος, 1948, σ.134 κ.ά.
25. Η φωτοθεραπεία και η διαθερμία εις την στοματολογίαν. Αθήναι, 1950. Εκδότης Αφοί Ανανιάδη.
26. Οδοντογναθική Ακτινοδιαγνωστική. Οδοντοστοματολογική Πρόοδος, 1952. Τόμ. ΣΤ σ.16 κ.ά.

42	Καίης	Κωνσταντίνος Α. Γκιμ	Επίορπη	13-6-1925
43	Κοιολά	Κωνσταντίνος Β. Διμήτριος	Μικρασιά	15-6-1925
44	Καίης	Κωνσταντίνος Γ. Γκιμ	Ερασίμων	3-12-1925
45	Μιάν Καίης	Κωνσταντίνος Η. Δωμάς	Καθολία	3-12-1925
46	Καίης	Καίης Ι. Διμήτριος	Μικρασιά	15-4-1926
47	Καίης	Καίης Γ. Γκιμ	Κορίνθ	21-10-1926
48	Καίης	Καίης Δ. Γκιμ	Περίορπη	28-10-1926
49	Καίης	Κωνσταντίνος Ε. Γκιμ	Καθολία	28-10-1926
50	Καίης	Κωνσταντίνος Β. Γκιμ	Μικρασιά	28-10-1926
51	Μιάν Καίης	Κωνσταντίνος Β. Γκιμ	Κορίνθ	21-10-1926
52	Κοιολά	Κωνσταντίνος Γ. Γκιμ	Καθολία	28-10-1926
53	Κοιολά	Κωνσταντίνος Δ. Γκιμ	Κορίνθ	2-12-1926
54	Μιάν Καίης	Κωνσταντίνος Ε. Γκιμ	Κορίνθ	22-12-1926
55	Μιάν Καίης	Κωνσταντίνος Ε. Γκιμ	Κορίνθ	22-12-1926
56	Μιάν Καίης	Κωνσταντίνος Ε. Γκιμ	Κορίνθ	14-4-1927
57	Καίης	Κωνσταντίνος Ε. Γκιμ	Κορίνθ	15-6-1927
58	Καίης	Κωνσταντίνος Ε. Γκιμ	Κορίνθ	15-6-1927
59	Καίης	Κωνσταντίνος Ε. Γκιμ	Κορίνθ	15-6-1927

Εικόνα 1. Κατάσταση στην οποία φαίνεται η αποφοίτηση του Γ.Κ από το Οδοντιατρικό Σχολείο.

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΕΦΑΛΑΣ

Την 28 'Απριλίου απέθανε και την επομένη εκηδεύθη εν μέσω ελκρινούς θλίψεως των συναδέλφων, των φίλων και των μαθητών, μία των διαπρεπέστερων φυσιογνωμιών της 'Ελληνικής 'Οδοντιατρικής οικογενείας, ο όμιλτος Καθηγητής του 'Οδοντιατρικού Τμήματος της 'Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου 'Αθηνών ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΕΦΑΛΑΣ.

'Ο μεταστάς, από νεαρής ηλικίας άφοιτητός ελοφύλακς εις την 'Οδοντιατρικήν, 'Η ολοκλήρωσις των επιστημονικών γνώσεών του, διά της υπ' αυτού αποκτήσεως και του πτυχίου της 'Ιατρικής, τον κατέστησαν ικανόν ν' ασχοληθή ειδικότερον με τὸ θέμα της Χειρουργικῆς τοῦ Στόματος καὶ νὰ ἐκλεγῆ ὡς Πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος τοῦ μαθήματος τούτου εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ 'Οδοντιατρικὴ παρ' ἡμῖν, ἀσφυκτικῶς, ἔπρεπε νὰ περιλάβῃ εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἐπιστημονικῆς δραστηριότητός της ὅλοκληρον τὸ στόμα, ὡς δικαιοδικατικὸν τῆ ἀνάγκης.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς 25ετοῦς Πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας του, διδασκαλίας μεθοδικῆς καὶ ἐπαγωγικῆς, διανοητικῆς μετ' ἰδιαίτερον κομψότητι λόγου καὶ χάριν, ἐβεβλήθη ἀξίως τῆς 'Οδοντιατρικῆς. Εἰς τὸν βωμόν της κατέθεσε τὰ πάντα. Παρὰ τὴν ἀσθενικὴν σωματικὴν ἰσοσυγκρασίαν του, ἀψηφῶν τὸν κόπον, διήρχετο πολλὰς ὥρας τῆς ἡμέρας μεταξὺ τῶν μαθητῶν του, διδασκων καὶ νοουθετῶν. Οὗτοι, διασπαρίντες ἀνά τὸ Πανελλήνιον καὶ εὐρισκόμενοι ἤθη ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀποδόσεώς των, συνετέλεσαν καὶ συντέλεον εἰς τὴν ἐξόψωσιν τῆς 'Οδοντιατρικῆς καὶ ὡς 'Επιστήμης καὶ ὡς κοινωνικὸν λειτουργήματος.

Σεμνός, ἀπείρτος, προσηγής, εὐπροσήγορος, μελιχχίος, κατέκτα ἀμέσως τὸν συνομιλητὴν του καὶ διὰ τῆς εὐρυμαθείας του καὶ διὰ τῶν λεπτῶς εἰρηγνικῶν καὶ φιλοσοφημένων ἀντιλήψεών του περὶ τῶν ἐγκοσμίων. Τὸ συγγραφικὸν ἔργον του, ἀξιολογώτατον, διακρίνει γλαφυρότης, μεθοδικωτάτῃ διατάξει, ἀνημερότης καὶ ἐπιστημονικῇ σαφήνειᾳ.

'Επιτέλεσσε ἐν τοιοῦτον, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἔργον, ἐγκατέλειπε τὴν μακαρότητα τοῦ κόσμου τούτου τῇ ψυχῇ ἐνὸς εὐγενούς, ἐνὸς εὐσυναιδέτου καὶ ἀπροσέθεντος εἰς τὸ καθῆκον του ἐπιστήμονος, ἐνὸς τελειοῦ ἀνθρώπου. Ἄς ἀγάλλεται αὐτὴ ἀπὸ τῆς νέας της θέσεως. Κατὰ τὴν διέλευσιν της ἐκ τῆς γῆς ἐπέτελεσε μετ' ἤλκον, μετ' ἠέριμν, μετ' ἰσπαν καὶ μετ' ἀπόλυτον ἐπιτυχίαν ὅ,τι ἡ 'Επιστήμη καὶ ἡ Πολιτεία της ἐνεπιστεύθη.

ΙΩΑΝ. ΖΟΥΚΟΣ

Εικόνα 2. Η Νεκρολογία του στο περιοδικό «Οδοντοστοματολογικὴ Πρόοδος». Υπογράφει ο Ιωάννης Ζούκος.

ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΚΕΦΑΛΑΣ

Μία εξέχουσα φυσιογνωμία τῆς 'Οδοντιατρικῆς, ποὺ ἐξέλιπε.

'Ο 'Οδοντιατρικὸς κόσμος τῆς 'Ελλάδος ὀρθεῖ ἀπὸ ἡμῶν ἐνα ἀκάματον ἔργον τῆς ἐν 'Ελλάδι 'Οδοντιατρικῆς, τὸν διαπρεπῆ καθηγητὴν Γεωργίου Κεφαλά.

Ἀκατάστος πάντοτε, ἠθικός, ἀξιοπρεπὴς καὶ εὐσυναιδέτος εἰς τὸ ἔθνος τοῦ πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου.

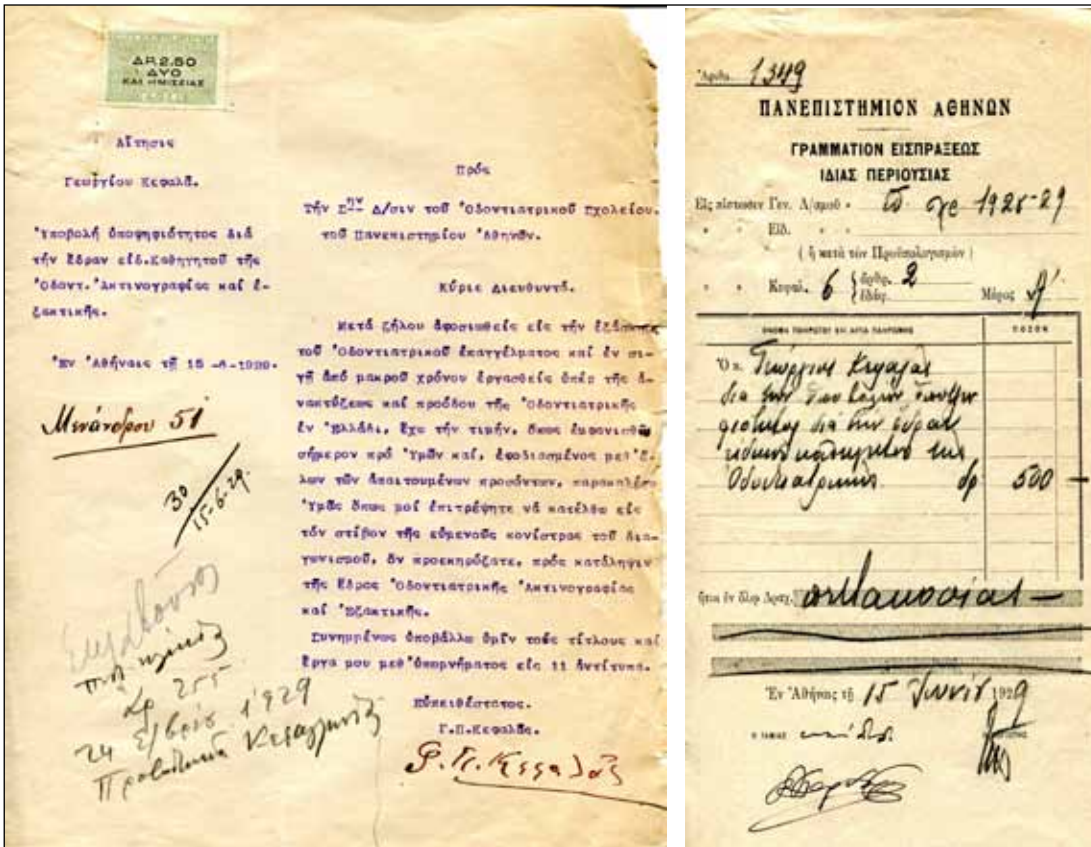
Ἄριστος ὡς ἐκ τῶν σημερινῶν 'Οδοντιάτρων ὑπῆρξεν μαθητὰ του ὅτι ἀναπόθητος μετ' συγκίνησιν καὶ ἐγγυαμιονύνη τὸν ἐπαγωγὸν διδασκάλου του, ποὺ ὅ,τι εἶχε, προσεβήσθη νὰ τοῦς τὸ βῆμα, συνεδῆθη ψυχικὰ μετ' αὐτὸν, ἐνδιέφετο εὐκρινῶς διὰ τὴν προόδον του, μὴ παραλείπων νὰ τοῦς καλλιερῆ τὸ ἀπαραίτητον ἰσοδικόν παντός ἐπιστήμονος, τὴν ἐπιστημονικὴν ἀσπίδου.

'Ο αἰώνιοςτος καθηγητὴς Γ. Κεφαλάς εἶχε εὐρυτάτην ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν, ὡμίλει μετ' ἐφευρέσεων καὶ ἔγραψεν ὠρασιότατα μετ' ἡμετέραν εὐχέρειαν. Ἠσχολήθη μετ' ἡν λογοτεχνίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν.

Ὅσοι εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ τὸν γνωρίζουν ἀπὸ παλὸν κοντὰ, εἶν ἂν ἔχουσιν ποτὶ τὴν ἀνωτερότητα τῆς ψυχῆς του.

Ἐφυσολόγος καὶ χιουμορίστας πάντοτε στήν συντροφίαν, ἦτο ἀγαπῆτός καὶ συμπαθὴς εἰς ὅλους.

Εικόνα 3. Η Νεκρολογία του στο περιοδικό «Ελληνικά Στοματολογικά Χρονικά» ἀπὸ τον Γ.Καλούδη (;/)

Εικόνα 4. Η αίτηση του Γ.Κ για υποβολή υποψηφιότητας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, καθώς και το σχετικό διπλότυπο.

Εικόνα 5. Φωτογραφία στην οποία εμφανίζονται οι Καθηγητές Γ. Σκλαβούνος και Γ. Κεφαλάς με τους φοιτητές του Οδοντιατρικού Σχολείου κατά την άσκηση και διδασκαλία της Στελεχιαίας Αναισθησίας επί πτωμάτων.

ΔΕΙΓΜΑΝ ΤΗΣ ΟΔΟΝΤΟΣΤΟΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
 ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ
 ΤΟΥ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Τὴν ἐσπέραν τῆς 1ης Φεβρουαρίου παρετέθη ἀπὸ τῆς 'Οδοντοστοματολογικῆς' Ἐταιρείας 'Αθηνῶν δειγμὸν ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ αἰθούσῃ τοῦ Ξενοδοχείου Astor-Palace πρὸς τιμὴν τῶν Ἑταίρων αὐτῆς κ. κ. Γ. Κεφαλᾶ, Γ. Κονταρίνη, Ζ.Α. Παπαντωνίου, νεωστὶ ἐκλεγέντων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων τοῦ Ὀδοντιατρικοῦ Σχολείου.

Κατὰ τὸ δειγμὸν παρέστησαν περὶ τοὺς 40 Ἑταίροι καὶ μὴ μετὰ τῶν παρὸν αὐτῶν. Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια προσέπιον ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου τῶν ἐκλεγέντων αἱ κ. κ. Ν. Παπαντωνόπουλος, Πρόεδρος τῆς Ὀδοντοστοματολογικῆς, Μπακογιαννόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν Πτυχιούχων, Κωνσταντῆς, Ε. Βογιατζῆς καὶ Ἰω. Καρέκλης· ἀνταπήνησαν δὲ οἱ κ. κ. Κε-

Εικόνα 6. Από τον οδοντιατρικό Τύπο, όπου ανακοινώνεται η εκλογή Γ. Κεφαλᾶ, Γ.Κονταρίνη και Ε. Παπαντωνίου.

Εικόνα 7. Λυχνία Sollux την οποία χρησιμοποίησε ο Γ. Κεφαλᾶς.

RADIO - RITTER

Η ΑΝΑΓΚΗ τῆς ὀδοντικῆς ραδιογραφίας δὲν χοῦζει πλέον ἀποδείξεις. Ἐκαστὸς ὀδοντίατρος γνωρίζει πόσον ἡ βοήθειά τῆς τῶ εἶναι ἀπαραίτητος τίσιον διὰ τὸ παρεῖρον τοῦ ἀσθενοῦς (διήγρωσις, πρόγνωση, θεραπεία), ὅσον καὶ διὰ τὸ ἰδιῶν του (ὡκονομίας, φέρμα καὶ εὐθύνη).

Ἡ ραδιογραφία εἶναι ἡ ἀληθὴς μόνη ἰκανὴ διὰ τ' ἀποκαλύψαι τὸς ἀνεπίστατοις παθολογικὰς περιπτώσεις δοντινῶν· ἢ ἀλλοιώσει τὴν τε τοκικήν καὶ γενικήν ὕγιαν.

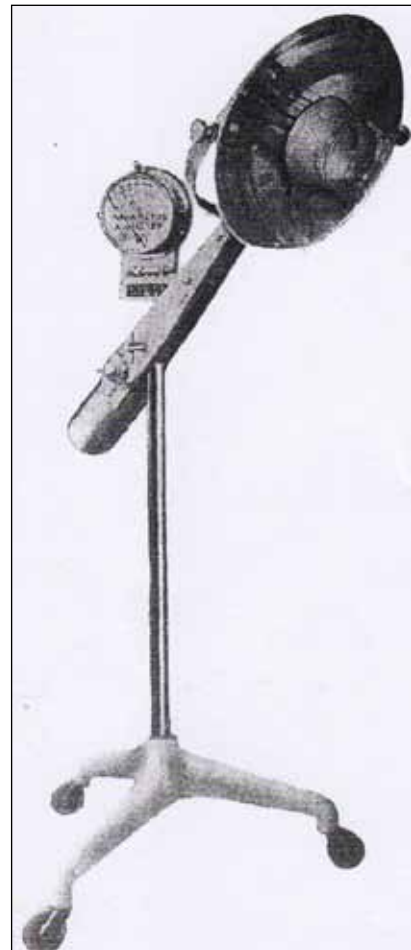
Ὁ οἶκος Ritter εἰδικευθεὶς ἀπὸ ὀβητίας μὲ τὴν γνωστήν ἐν τῇ καινοτακτῆ ὀδοντιατρικῶν εἰδῶν ἐπιτυχίαν παρουσιάζει σήμερον ἐν μηχανήματι ὀδοντικῆς ἀκτινογραφίας (διὰ τὴν λήψιν πλακῶν ἐντός καὶ ἐπιτὸς στόματος) διὰ τὸ ὅλοισιν σπινθηροδότησαν μηχανικὰ καὶ εἰδικοὶ ραδιογράφοι οἱ πλέον περιημημένοι καὶ ἔδωσαν τὰς μαγαλιτέρας τελειοποιήσεις.

Ἰδιαιτέρως ἐρρωτώμεν τὴν προσοχὴν ὄμων ἐπὶ τῆς ταχύτητος καὶ ἐκτομίας μετὰ τῶν ὀπῶν ἡ σωλήν (Coolidge) τοκαθιτελεῖται συμμάνως τῆς ἀπαιτουμένης γωνίας σημειωμένης ἐπὶ μετρητῶν πλακῶν χωρὶς νὰ παρῖσταται ἀνάγκη νὰ μετακίτεται ὁ ἀσθενὴς τῆς ἐπὶ τῆς ὀδοντιατρικῆς ἔδρας κεντρικῆς αὐτοῦ θέσεως. Ἔτσι τὸ μηχανήμα ὡςτε προσωμοῦται εἰς τὴν ἀσθετῆ καὶ ὄχι ἡ ἀσθετῆ εἰς τὸ μηχανήμα.

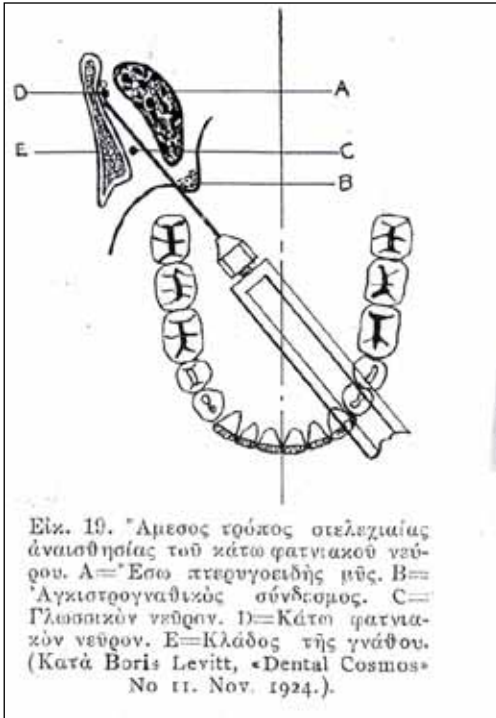
Ὁ μετακινητὸς ὑψηλῆς ἐντάσεως εἶναι ἐμβολιτωμένος ἐντός ἑλαίου ἐλαστικῶν τὴν τελείαν ἀπορόωσαν. Ἐπιτρέπει δὲ τὴν προσωμογήν του μηχανήματος εἰς ἕλα τὰ κωνικὰ ἔδωματα διαρκῆ ἢ διαδοχικά.

Τὸ Radio-Ritter εἶναι ἐρρωτωμένον ἐξ ἀντομετατροπῆς προλαμβῆ-

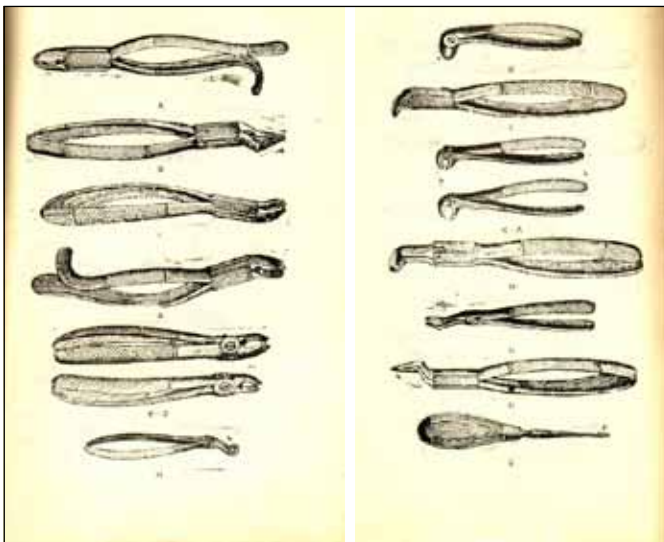
Εικόνα 8. «Ραδιογράφος»!!! Ritter.

Εικόνα 9. Λυχνία Dausset την οποία ο Γ. Κεφαλᾶς εἶχε εγκαταστήσει στο Ο.Σ.

Εικόνα 10,11. Μελέτες του Γ. Κεφαλά στις οποίες παρουσιάζονται απόψεις του σχετικά με τη Στελεχιαίαν Αναισθησία.

Εικόνα 12. Οδοντάγρες οι οποίες εχρησιμοποιούντο στην Κλινική Εξάκτικη του Οδοντιατρικού Σχολείου. Δεξιά κάτω ο μοχλός Κεφαλά (πιθανώς).

Γ. ΚΕΦΑΛΑ
ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΣΤΟΜΑΤΟΣ (1911)

ΓΙΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	Σελίς
Εισαγωγή. Περί της σημασίας του στόματος κατά τους αιώνας. — Οδοντιατρική	1—6
ΜΕΡΟΣ Α΄.	
Τα δόντια	
Σκληρά μόρια. Άνω γνάθος	7
Κάτω γνάθος	8
Μελακιά μόρια. Προεπίμω. — Χείλη. Πλευρά	8
Καρύς στήρι. — Υπερμία. Γέλωτα	
Όδοντες. Ίσχυρίς	9 13
Βιτανογόνος του στόματος	13
Σταύρα. Σταυροειδής δόντις	14
Νόσος	15
ΜΕΡΟΣ Β΄.	
Οι κάτωτοις του στόματος	
Νοσήματα. Σαφήν	18
Άλγυδία	22
Συρί	25
Σκουρία	26
Σταυροειδής. — Ούλιδα	28
Διμερεια	32
ΜΕΡΟΣ Γ΄.	
Α΄. Όδοντοφυΐα	
	Σελίς
Υγιεινή του στόματος των βρεθών και παιδών	33
Έναρξηματα κατά την έφηβον	35
Φροντίδα κατά την έφηβον	37
Φροντίδα κατά την έφηβον	39
Διαθέσεις της στήρις	42
Β΄. Όδοντοφυΐα	
Υγιεινή του στόματος κατά την 2΄ όδοντοφυΐαν	43
Έναρξηματα κατά την έφηβον των ανδρών όδοντων	44
Καθαροσμία των όδοντων	45
Υπερμία	46
Φυσιολογία (Όδοντογόνος, Έπίμω, Όδοντοφυΐα)	47
Υγιεινή του στόματος κατά την παρατεταμένη έφηβον	54
Τεχνητά όδοντα	55

Εικόνα 13. Τα περιεχόμενα της πρώτης μελέτης του Γ.Κ. αναφερόμενη στην Υγιεινή του Στόματος.

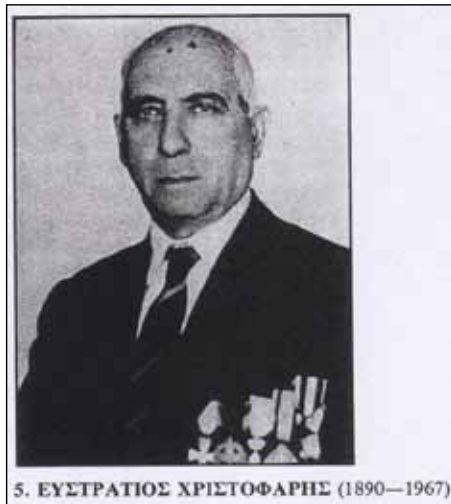
Εικόνα 14. Μελέτες του Γ. Κεφαλά οι οποίες αναφέρονται στην εφαρμογή της ακτινογραφίας στην Οδοντιατρική.

Εικόνα 15. Το εξώφυλλο του συγγράμματος «Χειρουργική του Στόματος» του Γ. Κεφαλά.

Εικόνα 16. Ο Ευστράτιος Χριστοφοφής σε νεαρή ηλικία.

Εικόνα 17. Ο ίδιος σε ώριμη ηλικία με τα παράσημά του.

Εικόνα 18. Το βιβλίο του για την Εξακτική. Το έλεγαν «βιβλιαράκι» αλλά όμως ήταν τόσο χρήσιμο για το φοιτητή.

Εικόνα 19. Ο Στ. Μαυράκης ως Καθηγητής της Εξακτικής και Ακτινοδιαγνωστικής με τους συνεργάτες του τη δεκαετία του '70.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Κύριε Διευθυντά,

Ημείς, οι ειδικοί Καθηγηταί του Οδοντιατρικού Σχολείου, πολλάκις εις το παρελθόν κατά διάφορα χρονικά διαστήματα επεζητήσαμεν από τον Σύλλογον των Καθηγητών του Σχολείου την τροποποίησιν του εν ισχύι Οργανισμού του Σχολείου, χωρίς να τύχωμεν της δεούσης προσοχής. Η συναίσθησις όμως της ευθύνης, ην υπέχομεν έναντι του Πανεπιστημίου, των σπουδαστών και της Κοινωνίας, υπηγόρευσε εις ημάς να ζητήσομεν προ έτους περίπου και πάλιν από τον Σύλλογον των Καθηγητών, όπως βελτιωθή τουλάχιστον το κρατούν εν τω Σχολείω σύστημα σπουδών, επιτύχομεν δε, χάρις εις την ομόθυμον συγκατάθεσιν πάντων των αποτελούντων τον Σύλλογον Καθηγητών, απόφασιν συντάξεως σχεδίου Νόμου υπό το πνεύμα τούτο. Το σχέδιο συνετάγη, ενεκρίθη υπό του Συλλόγου των

ΟΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ

Ν.Γ. Παπαντωνόπουλος

Σ.Π. Κεφαλάς

Στ. Σπεράντζας

Ε. Παπαντωνίου

Εικόνα 20. Το υπόμνημα το οποίον κατέθεσαν οι ειδικοί Καθηγηταί του Οδοντιατρικού Σχολείου προς τις Πανεπιστημιακές Αρχές με σκοπό την αναβάθμιση του Σχολείου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Βρότσος Ι. Το Αρχείο της Οδοντιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Εισηγ. Παν. Οδ. Συν. Αθήνα.
Το διδακτικό προσωπικό του Οδοντιατρικού Σχολείου. Υπό έκδοσιν Περ. Οδοντ. Πρόοδος.
2. Αγγελόπουλος Αγγ. Τα πρώτα βήματα της Στοματικής και Γναθοπροσωπικής Χειρουργικής στην Ελλάδα. Τιμ. Τόμος Ζ. Μαντζαβίνου 2003, σ. 39-42.
3. Βρότσος Ι. Οδοντιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών 1911-2011. Οδοντ. Πρόοδος 2010, σ. 8-9.
4. Μήτσης Φ. Ευθύμιος Παπαντωνίου. Επίσημοι Λόγοι Παν. Αθηνών 1992, σ. 691-700.
5. Εφημερίς Κυβερνήσεως. Νόμος 2573, Απρίλιος 1922.
6. Νόμος 2905. Περί οργανώσεως του Εθνικού Πανεπιστημίου, 27 Ιουλίου 1922.
7. Εφημερίς Κυβερνήσεως. Αρ. 349, 13 Οκτωβρίου 1930.
8. Επετηρίς Πανεπιστημίου Αθηνών, 1938-39, σ. 82-83.
9. Βρότσος Ι., Τσάμη Α. Στ. Σπεράντσας. Οδ Πρόοδος 2019, σ. 182-208.
10. Βρότσος Ι., Καρούσης Ι. Χρονικών της Εταιρείας Οδοντοστοματολογικής Ερεύνης. Αθήνα 2016.
11. Οδοντιατρική Ηχώ, Αριθ.41, 22 Ιουνίου 1939.
12. Ζούκος Ι. Γ. Κεφαλάς (Νεκρολογία). Οδοντ. Πρόοδος 1957.
13. Καλούδης Γ. Γ. Κεφαλάς (Νεκρολογία). Ελλην Στομ. Χρονικά 1957.
16. Περιοδ. Οδοντ. Επιθεώρηση. Η ακτινογραφία εν τη Οδοντιατρική. Τεύχ.4, 1926.
17. Χατζάκη Π., Χατζόπουλου Ν. Αι ακτίναι Χ εν τη Οδοντιατρική. 1928.
18. Παπαπάνου Α. Η συμβολή της ακτινογραφίας συγκλίσεως εν τη Οδοντιατρική Ακτινοδιαγνωστική. Οδοντ.Επιθ. 1940, σ.1-7.
19. Κεφαλάς Γ. Η οδοντογναθική Ακτινοδιαγνωστική εις την Ελλάδα. Οδοντ. Έρευνα τεύχ.23, 1945.
20. Κεφαλάς Γ. Η χρησιμότης της οδοντακτινογραφίας εις την Παθολογίαν και εις την Χειρουργικήν του Στόματος. Ιατρικά Χρονικά, τεύχ.10ον, 1935.
21. Κεφαλάς Γ. Η ακτινογραφία και η Εξακτική εν τω Οδοντιατρικώ Σχολείω. Αθήναι 1931.
22. Υγειονομικός Κόσμος, 1939
23. Δουσταμπάνης Κ. Zahnärztliche Rundschau No13, 1924 και 27-5-32.
24. Αντωνακόπουλος Γ. Γεώργιος Σκλαβούνος. Περ. Δέλτος 2007.
25. Χαραλαμπίκης Χ. Οδοντιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών. Τριάντα χρόνια από την εγκατάσταση στο Γουδί. Οδοντ.Πρόοδος 2000, σ. 14-18.
26. Χαραλαμπίκης Χ. Μνήμες. Αθήνα 1997.
27. Χαραλαμπίκης Χ. Αναμνήσεις. Αθήνα 2000.
28. Δημητριάδης Αιμ. Ιστορία Ελληνικής Οδοντιατρικής. Αθήνα 1989.
29. Χριστοφαρής Ευστ. Εγχειρίδιον Εξακτικής. Αθήναι 1927.
30. Βρότσος Αριστείδης. Σπουδαί Τίτλοι Επιστημονικά Εργασία. Αθήναι 1968.
31. Υπόμνημα Ειδικών Καθηγητών Οδοντιατρικού Σχολείου. Πρακ. Οδ.Σχολ. 1945.
32. Γιαννούλης Π. Σπουδαί τίτλοι και Επιστημονικά Εργασία. Αθήναι 1960.
33. Μαυράκης Στ. Βιογραφικόν. Τίτλοι Εργασία. Αθήναι 1968.

Παρακαλούνται οι κ.κ. Εταίροι αλλά και οι συνδρομητές του περιοδικού «Οδοντοστοματολογική Πρόοδος», οι οποίοι είναι ταμειακώς εντάξει για τα έτη 2018 και 2019, να επικοινωνήσουν με την Εταιρεία Οδοντοστοματολογικής Ερεύνης (τηλεφωνικά 210 7780671, ή μέσω e-mail: eo@otenet.gr), προκειμένου να δώσουν τον Αριθμό Μητρώου του Οδοντιατρικού τους Συλλόγου, ώστε να τους αποδοθούν τα Μ.Ε.Ε.Ο. (Μόρια Επαγγελματικής Επιμόρφωσης Οδοντιάτρων) που αποφέρει η συνδρομή στο περιοδικό «Οδοντοστοματολογική Πρόοδος».